

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

16 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący)

SSN Beata Janiszewska (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 16 kwietnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej E.D.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 20 listopada 2019 r., VII AGa 1326/18,

w sprawie z powództwa E.D.

przeciwko K. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. przyznaje i nakazuje wypłacić ze środków Skarbu Państwa -
Sądu Apelacyjnego w Warszawie na rzecz radcy prawnego M.L.
kwotę 4050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) złotych, powiększoną
o kwotę należnego podatku od towarów i usług, tytułem kosztów
nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powódce E.D.;**

3. nie obciąża E.D. kosztami postępowania kasacyjnego.

Beata Janiszewska Mariusz Łodko Agnieszka Jurkowska-Chocyk

UZASADNIENIE

Powódka E.D. w pozwie skierowanym przeciwko pozwanej K. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp.k. w K. wniosła o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci bliżej określonego nakazu zapłaty z 18 lutego 2004 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo, a Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił wniesioną przez powódkę apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji.

W zakresie istotnym dla oceny zasadności skargi kasacyjnej Sąd Apelacyjny ustalił, za Sądem Okręgowym, że poprzedniczka prawna pozwanej wniosła o zasądzenie solidarnie od E.D. oraz trzech innych osób fizycznych, w tym A.R., kwoty 75 804,69 zł wraz z odsetkami. Do pozwu dołączono weksel, który poręczyła m.in. E.D. Pozwani byli współnikami spółki cywilnej. W dniu 18 lutego 2004 r. Sąd Okręgowy w Warszawie wydał nakaz zapłaty uwzględniający żądanie. Postanowieniem z 14 lutego 2005 r., wskutek wniosku poprzednika prawnego obecnej pozwanej, wspomnianemu nakazowi nadano klauzulę wykonalności przeciwko powódce w niniejszej sprawie, gdyż orzeczenie podlegało wykonaniu jako prawomocne.

Z kolei 23 maja 2014 r., na skutek wniosku obecnej pozwanej, Sąd Okręgowy w Warszawie nadał wspomnianemu nakazowi zapłaty klauzulę wykonalności na rzecz wnioskodawczyni, jako że przeszły na nią uprawnienia wierzyciela względem dłużników, w tym powódki. Ten właśnie tytuł wykonawczy stanowi przedmiot zgłoszonego w niniejszej sprawie żądania opartego na art. 840 § 1 k.p.c. Jednocześnie w sprawie ustalono, że Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie wyrokiem zaocznym pozbawił sporny nakaz zapłaty wykonalności w stosunku do A.R. w całości. Orzeczenie to uprawomocniło się z dniem 7 listopada 2007 r. Nie sporządzono jego uzasadnienia.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Apelacyjny, podobnie jak wcześniej Sąd Okręgowy, ocenił, że powództwo podlegało oddaleniu. Wyjaśnił przy tym, że podnoszone przez powódkę zastrzeżenia co do trafności nakazu zapłaty z 18 lutego 2004 r. i toku ówczesnego postępowania nie mogą odnieść skutku, gdyż instytucja

unormowana w art. 840 § 1 k.p.c. nie służy weryfikacji trafności orzeczeń sądowych. Co się tyczy podnoszonego przez powódkę wątku pozbawienia spornego tytułu wykonawczego wykonalności w odniesieniu do A.R., czyli współdłużniczki solidarnej powódki, to Sąd Apelacyjny wskazał, że fakt ten nie może mieć znaczenia dla wyniku niniejszej sprawy, a „w szczególności uchylać powagi rzeczy osądzonej w stosunku do skarżącej”. Żaden przepis prawa, w szczególności art. 365 § 1 k.p.c., nie wiąże bowiem sądu orzeczeniem wydanym w innej sprawie – nawet jeżeli cechuje się ona zbieżnym stanem faktycznym.

Powódka wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie art. 375 § 2 w zw. z art. 864 k.c. W ocenie skarżącej przepisom tym uchybiono przez niewzięcie pod uwagę okoliczności, że dłużnik solidarny może powoływać się na wyrok wydany w sprawie toczącej się między jego współdłużnikiem i wierzycielem; w efekcie tego uchybienia Sąd nie rozważył natomiast właściwie, jakie skutki dla niniejszej sprawy miało wydanie wyroku uwzględniającego powództwo przeciwegzekucyjne, z którym wystąpiła współdłużniczka skarżącej.

Pozwana wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu.

Istota stanowiska skarżącej sprowadza się do stwierdzenia, że wytoczone przez nią powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego podlegało uwzględnieniu, albowiem powódka, z uwagi na wyrok wydany na podstawie art. 840 k.p.c. względem drugiej współdłużniczki solidarnej, została zwolniona z odpowiedzialności na podstawie art. 375 § 2 k.c. Zgodnie bowiem z tym przepisem wyrok zapadły na korzyść jednego z dłużników solidarnych zwalnia współdłużników, jeżeli uwzględnia zarzuty, które są im wszystkim wspólne. Zarzut ten jednak nie mógł okazać się zasadny już z tej przyczyny, że w sprawie nie ustalono, by wspomniany wyrok zaoczny Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie uwzględniał zarzut wspólny dla powódek w obu sprawach. Stosownie do art. 6 w zw. z art. 375 § 2 k.c. w zw. z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. to na skarżącej spoczywał ciężar udowodnienia faktów, z których wywodziła ona podstawy zastosowania wskazanych

ostatnio przepisów, czyli wystąpienie zdarzenia, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane. Tymczasem powódka nie tylko nie wykazała wystąpienia takich faktów, lecz nie podniosła nawet twierdzenia w tym przedmiocie.

W skardze kasacyjnej wskazano, że Sąd drugiej instancji nie przydał dostatecznej wagi faktowi uwzględnienia powództwa przeciwegzekucyjnego, z którym wystąpiła współdłużniczka solidarna skarżącej. W istocie pominięcie przez Sąd znaczenia tego faktu, jak również – *in abstracto* słuszne – podkreślenie zakresu prawomocności materialnej wyroku wydanego w tamtej sprawie (art. 365 k.p.c.), spowodowało, że motywy zaskarżonego orzeczenia nie zawierają pełnej analizy spektrum zagadnień, które ujawniły się w niniejszej sprawie. Nie wpływa to jednak na ocenę zasadności skargi kasacyjnej, skoro powódka, o czym mowa powyżej, nie wykazała podstaw zastosowania art. 375 § 2 k.c.

Skarżąca tezę o zasadności swego żądania wspierała powołaniem się na uchwałę (7) Sądu Najwyższego – zasadę prawną – z 26 sierpnia 1965 r., III CO 9/65. W orzeczeniu tym stwierdzono, że dłużnik solidarny, w stosunku do którego uprawomocniło się orzeczenie uwzględniające powództwo, może żądać umorzenia egzekucji prowadzonej z tego orzeczenia na tej podstawie, że następnie zostało prawomocnie oddalone powództwo wierzyciela w stosunku do innego dłużnika solidarnego na skutek uwzględnienia zarzutu wspólnego dłużnikom solidarnym. Ostatecznie jednak, wbrew założeniom powódki, wnioski wynikające z tej uchwały nie aplikują się do niniejszej sprawy, a w szczególności nie uzasadniają zastosowania *in casu* art. 375 § 2 k.c.

Wstępnie należy zauważyć, że przywołane orzeczenie, wydane w czasie obowiązywania ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym, zachowuje moc zasady prawnej, gdyż w art. 31 tej ustawy oraz w kolejnych ustawach regulujących ustrój Sądu Najwyższego przewidziano odpowiednik współczesnego art. 88 § 1 u.s.n. Na etapie postępowania kasacyjnego konieczne było zatem rozstrzygnięcie, czy stan faktyczny ustalony w niniejszej sprawie jest objęty tezą uchwały. Pozytywna odpowiedź na to pytanie powodowałaby bowiem, że – w razie

zamiaru odstąpienia od zasady prawnej – stosownie do art. 88 § 1 u.s.n. konieczne stałoby się przedstawienie zagadnienia do rozpoznania składowi całej izby.

Przedstawioną wyżej kwestię należy jednak rozstrzygnąć negatywnie i stwierdzić, że stanowisko wyrażone w omawianej uchwale nie wiąże Sądu Najwyższego przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy, gdyż nie dotyczy stanów faktycznych takich jak ten, który został *in casu* ustalony przez Sąd Apelacyjny.

Po pierwsze bowiem, wspomnianą uchwałę wydano na kanwie przepisów dawnego Kodeksu postępowania cywilnego oraz Kodeksu zobowiązań, a nie przepisów obowiązujących współcześnie. Orzeczenie dotyczyło nie powództwa przeciwegzekucyjnego, lecz umorzenia egzekucji, a materialną podstawą zdarzenia prowadzącego do tego umorzenia był, zgodnie z treścią zagadnienia prawnego przedstawionego Sądowi Najwyższemu, art. 17 Kodeksu zobowiązań. Wprawdzie w uzasadnieniu uchwały analizie zostały poddane także adekwatne przepisy Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego, czyli obowiązujących już ówczesnie – jak i obecnie – aktów prawnych, lecz kwestię związania zasadą prawną można rozważać jedynie w odniesieniu do stanowiska zawartego w sentencji, a nie w motywach uchwały. Finalnie należy więc uznać, że przytoczona uchwała, choć formalnie wciąż wiąże Sąd Najwyższy, to jednak nie odnosi się do wykładni aktualnie obowiązujących przepisów, a jej praktyczne znaczenie jest obecnie znikome.

Po drugie, omawiana uchwała dotyczy sytuacji, w której po prawomocnym zasądzeniu świadczenia od jednego z dłużników solidarnych został wydany wyrok oddalający powództwo o to samo świadczenie w stosunku do współdłużnika. Sytuacja ta nie jest tożsama z okolicznościami niniejszej sprawy, w której świadczenie pierwotnie zasądzono od wszystkich dłużników solidarnych, a dopiero następnie – i tylko w stosunku do jednej z dłużniczek – wydany został wyrok uwzględniający powództwo przeciwegzekucyjne.

Wobec przedstawionych odmienności w sprawie nie zachodziły podstawy do związania Sądu Najwyższego treścią ww. uchwały, a ocena prawna powinna być dokonana na ogólnych zasadach. Instruktywne w rozważeniu relacji art. 375 § 2 k.c. oraz art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. było jednak sedno stanowiska zajętego we wspomnianej uchwale, nadal akceptowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. wyroki SN

z: 11 grudnia 2008 r., II CSK 272/08; 28 stycznia 2010 r., I CSK 249/09; 27 kwietnia 2016 r., II CSK 361/15; 25 września 2019 r., III CSK 161/17, a także postanowienia SN z 23 lipca 2014 r., V CSK 506/13, oraz z 31 października 2023 r., III CZ 168/23). Sedno wyrażonego w uchwale poglądu sprowadza się do stwierdzenia, że podstawą zwolnienia dłużnika solidarnego z zobowiązania jest samo wydanie wyroku uwzględniającego zarzuty wspólne, wysunięte przez innego dłużnika solidarnego. Wydanie takiego wyrok zostało więc uznane za zdarzenie prawa materialnego, które samoistnie – zgodnie z art. 375 § 2 k.c. – zwalnia pozostałych dłużników, o ile uwzględnia zarzuty, które są im wszystkim wspólne.

Zaistniała w sprawie sytuacja jest odmienna o tyle, że w drugiej ze spraw nie zostało oddalone skierowane przeciwko współdłużnicze powódki żądanie wierzyciela dotyczące zasądzenia świadczenia, co do którego solidarnie zobowiązana była także skarżąca, lecz: że uwzględnione zostało powództwo przeciwegzekucyjne skierowane przez drugą współdłużniczkę przeciwko wspólnemu wierzycielowi. Ta różnica nie pozbawia jednak doniosłości samego zagadnienia skutków wyroku, także gdy został on wydany na podstawie art. 840 k.p.c., a nie w sprawie o zasądzenie świadczenia. Hipoteza normy wywodzonej z art. 375 § 2 k.c. jest bowiem szeroka i nie ogranicza się wyłącznie do sytuacji, w której oddalone zostało powództwo o świadczenie skierowane przeciwko jednemu ze współdłużników solidarnych. Przeciwnie, w przepisie mowa ogólnie o „wyroku zapadłym na korzyść jednego z dłużników solidarnych”, a takim wyrokiem *in abstracto* może być także wyrok uwzględniający powództwo przeciwegzekucyjne.

Wbrew zastrzeżeniom Sądu Apelacyjnego ani w powagę rzeczy osądzonej, ani w moc wiążącą orzeczenia wydanego pierwotnie przeciwko powódce w sprawie o zapłatę nie godzi stanowisko o konieczności rozważenia wpływu wydania następnie wyroku w innej sprawie, także uwzględniającego żądanie z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Skutki spełnienia się przesłanek zastosowania art. 375 § 2 k.c. następują bowiem w sferze prawa materialnego, tzn. ziszczenie się hipotezy opisanej w tym przepisie normy jest równoznaczne z wystąpieniem zdarzenia prawnego, które zmienia sytuację wierzyciela i jego dłużników. Istniejące uprzednio, uwzględnione (zasądzone) w spornym tytule roszczenie wygasa. Modelowo rzecz ujmując, skutek z art. 375 § 2 k.c. z założenia może przy tym

dotyczyć tylko roszczeń obiektywnie istniejących, gdyż nie można uzyskać zwolnienia z zobowiązania, które nigdy nie istniało.

Zdarzeniem, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., może być wydanie wyroku w warunkach opisanych w art. 375 § 2 k.c. – zarówno w sytuacji, w której oddalone zostanie powództwo o świadczenie, skierowane przez wierzyciela przeciwko jednemu ze współdłużników solidarnych, jak i wówczas, gdy uwzględnione zostanie powództwo przeciwegzekucyjne jednego ze współdłużników solidarnych przeciwko wierzycielowi. Pozostali dłużnicy solidarni, jeżeli wierzyciel dysponuje skierowanymi przeciwko nim tytułami wykonawczymi, mogą w takim wypadku skutecznie domagać się pozbawienia tych tytułów wykonalności. W obu ww. wariantach sytuacyjnych muszą jednak zostać zrealizowane zarówno przesłanki zastosowania art. 375 § 2 k.c. (tzn. zapadły wyrok ma uwzględniać zarzuty, które są wspólne wszystkim dłużnikom solidarnym), jak i wynikające z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., w tym przede wszystkim: zdarzenie, czyli wydanie wyroku na rzecz współdłużnika, musi nastąpić już po powstaniu tytułu egzekucyjnego.

Na marginesie powyższych rozważań, zwłaszcza w kontekście uwag Sądu Apelacyjnego dotyczących się zagrożeń dla powagi rzeczy osądzonej, zauważyć trzeba, że – w przypadku modelowym – uwzględnienie powództwa przeciwegzekucyjnego wniesionego przez jednego z dłużników solidarnych na podstawie zarzutu wspólnego dla wszystkich tych dłużników powinno nastąpić tylko wówczas, gdy zarzut ten powstał już po wydaniu tytułu egzekucyjnego. Tylko w takim przypadku następuje bowiem spełnienie się przesłanek zastosowania art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Przykładem takiego zdarzenia może być pozaegzekucyjne spełnienie świadczenia przez innego dłużnika po powstaniu tytułu egzekucyjnego.

Sytuacja, w której powództwo przeciwegzekucyjne innego współdłużnika solidarnego zostaje uwzględnione w istocie na podstawie zarzutu, który mógł zostać podniesiony w pierwotnym procesie (z powództwa wierzyciela – o zasądzenie świadczenia), jest obiektywnie nieprawidłowa. Jej wystąpienia nie można jednak w praktyce wykluczyć. Nawet w takim układzie zdarzeń art. 375 § 2 k.c. sprawia, że pozostali dłużnicy zostają zwolnieni z odpowiedzialności, co powinno być zostać wzięte pod uwagę, jeżeli sami wystąpią z żądaniem, o którym mowa

w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. W takim wypadku nadal zdarzeniem, wskutek którego zobowiązanie wygasło, jest wydanie wyroku uwzględniającego powództwo w pierwszej sprawie przeciwegzekucyjnej. Sąd rozpoznający żądanie w drugiej ze spraw o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności nie będzie mógł natomiast samodzielnie weryfikować trafności pierwszego z orzeczeń oraz wyciągać konsekwencji z faktu obiektywnej nieprawidłowości zawartego w nim rozstrzygnięcia. Jeżeli bowiem orzeczenie jest prawomocne, to wiąże zarówno strony, jak i inne organy państwowe, w tym sądy (art. 365 § 1 k.p.c.). Wobec wydania wyroku, o którym mowa w art. 375 § 2 k.c., sąd powinien przyjąć, że doszło do wygaśnięcia zobowiązania, a w konsekwencji uwzględnić drugie powództwo przeciwegzekucyjne.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c., mając na względzie sytuację powódki. Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika reprezentującego skarżącą z urzędu ustalono z kolei na podstawie § 8 pkt 6 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku.

Beata Janiszewska Mariusz Łodko Agnieszka Jurkowska-Chocyk

[J.T.]

[SOP]